

BİR ÇOCUĞUN DAVRANIŞININ BOZUKLUK SAYILABİLMESİ İÇİN HANGİ ÖLÇÜTLERE DİKKAT EDİLMELİDİR?

Davranış, bireyin gözlenebilen eylemleridir. **Uyum** ise bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliğiyle içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesi şeklinde tanımlanabilir. Çocuğun bir sınırdan sonra çevresiyle olan ilişkilerinin bozulması ise uyumsuz davranışları doğurur.

Kişilik, en uygun ortamlarda bile, birçok sorunlar çözülüp, engeller aşılarak geliştirilir. Çocuk, gelişiminin doğal seyri içinde bir yandan yeni yetenekler ve beceriler kazanırken, bir yandan da pek çok sorunlarla karşılaşmaktadır. Çözümlediği her sorun, aştığı her yeni engel, çocuğun ruhsal gücünü arttırmakta ve kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenmektedir. Böylece ana-babanın koruyuculuğuna daha az gereksinim duyarak, bağımsız davranışa yönelmektedir.

Davranış bozuklukları çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı, iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar. Hırçnılık, sinirlilik, saldırganlık, inatçılık, yalan, çalma, küfür gibi davranışlar davranış bozukluklarına girer. Çocuk, gelişim basamaklarında birtakım doğal zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklar ana-babanın desteğiyle çözümlenecek düzeydedir. Fakat çocuk bu desteği bulamaz ya da ana-baba tutumu yanlış olursa, bunlara tepki olarak çocukta duygusal düzeyde bozukluklar görülebilir ve olağan sorunlar büyür. Bu olumsuz tepkilere **uyum ve davranış bozuklukları** diyebiliriz. Örneğin, 2-3 yaşında çocuğa tuvalet eğitimi verilmezse, kendi başına yeme alışkanlığı kazandırılmazsa, bu sorunlar sonraki dönemlere aktarılır ve yeni dönem sorunlarıyla katlanarak büyür.

Oyun çağında oyuna doymamış ya da arkadaşlık ilişkisi kuramamış bir çocuk, okul çağında, toplu oyunlara katılmaz, onlarla kaynaşarak çağını yaşamak yerine, bir önceki dönemin sorunlarıyla başa çıkmak zorunda kalır. Bu nedenle ana-babanın desteği, sevgisi, şefkati çocuk için çok önemlidir. Çocuğun kendine güvenli, sağlıklı bir kişilik geliştirilmesi için, güven veren, anlayışlı, sevgi dolu olumlu bir çevre gereklidir. Bu çevreyi bulamayan çocuk, kendine güvensiz olur, kimsenin kendini sevmediğini düşünerek, çevresindekilere kuşkuyla bakar, karmaşık duygu ve çelişkiler içinde bunalıma girer. Büyüklerin ilgisini çekmek için gereksiz davranışlar yapar. Sonuçta bir sınırdan sonra çocuğun çevreye olan uyumu bozulur. Bu tür uyum bozukluklarının başında sürekli sinirlilik, kavgacılık, hırçnılık, söz dinlememe, geçimsizlik vb. görülür.

Çocuklarda ruhsal sorunlar dış etkenlerden de kaynaklanabilir. Örneğin, kaçırılan, kaza geçiren, ciddi hastalık sürecinde olan, kayıp yaşayan veya cinsel istismara uğrayan bir çocuk, çeşitli korkular geliştirir ve örselenmesine bağlı olarak, ruhsal belirtiler ortaya çıkar. Bu tür dış örselenmelerde çocuğun tekrar ruhsal sağlığına kavuşmasında ana-baba tutumu çok önemlidir. Çünkü ana-baba tutumu sorunu düzeltici yönde de, çocuğun uyumsuzluğunu tamamen artırıcı yönde de olabilir.

Bir çocuğun davranışının bozukluk sayılabilmesi için bazı ölçütler gerekir. Bu ölçütler:

1-Yaşa uygunluk: Her gelişim döneminin kendine özgü davranışları vardır. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini iyi bilmek gerekir. Örneğin, 2 yaş çocuğu negativist, hareketlidir ve istenilen şeyi yapmaz. Freud'un anal, Erikson'un özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemine rastlayan bu yaşlarda çocuk, özerk bir birey olduğunu öğrenir. Kendisi istemeyince altının değiştirilmesini istemez, öpülmeyi reddeder.

3-5 yaş çocuğu dikkat çekmek ister. Hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatabilir. Henüz yalanla yalan olmayanı ayırt edemezler. Bu nedenle bu yaşlardaki çocukların anlattıkları yalan olarak kabul edilmezken, 11-14 yaşlarındaki çocuklarda görülen yalan normalden sapan bir davranış olarak kabul edilir.

2-Yoğunluk: Bir davranışın bozukluk olarak kabul edilmesindeki ikinci ölçüt yoğunluktur. Örneğin, 5 yaş çocuğunda öfke ve huysuzluk doğarken, bu davranış başkasına fiziki zarar verme şekline dönüşürse, davranış bozukluğu kategorisine girer.

3-Süreklilik: Çocuğun belirli bir davranış türünü ısrarlı bir biçimde ve uzun zaman devam ettirmesidir.

4-Cinsel rol beklentileri: Erkeklerde ve kızlarda yaşlarına uygun olarak beklenen cinsiyet rollerinin farklılaşması davranış bozukluğu olarak düşünülebilir.

Ruhsal belirtiler, tek başlarına çocuğun uyumsuz ve dengesiz olduğunu göstermezler.

Uyumsuz davranış gösteren çocuklarda genel olarak ve sık sık şu davranışlar gözlenir;

- Sinirlidirler, huysuz ve rahatsızdırlar.
- Tırnak yeme, parmak emme gibi davranışlar gösterir.
- Zorbalık yaparlar.
- Otoriteye direnirler
- Devamlı gerilim içindedirler.
- Yalan söylerler
- Çalma davranışı gösterirler
- Motivasyonları sınırlıdır.
- Okul devamsızlıkları ve evden kaçma vardır.
- Enerjilerini belli bir alanda toplayamazlar.
- Utangaç, korkak, endişeli ve şüphelidirler.
- Son derece sakin olabilirler.

Çocuğun davranışlarının uyumsuz olduğunu söyleyebilmemiz için, saydığımız bu özelliklerin birkaç tanesini en az 6 ay süreyle göstermesi gerekir. Bunun yanı sıra çocuğun gelişim dönemine de dikkat edilmelidir. Örneğin, 4-5 yaşına kadar çocukların gece alt ıslatmaları normal kabul edilebilir. Hatta okul çağında bile ara sıra alt ıslatma normal sayılabilir. Çünkü alt ıslatma davranışı tek başına uyumsuzluk belirtisi değildir. Bu belirtinin sıklığı ve eşlik eden davranışların yoğunluğu önemlidir.

Genel Olarak Davranış Bozukluklarının Nedenleri

-Dikkat Çekmek: Çocuğa gerekli sevgi ve ilgi gösterilmediğinde ya da yeterli zaman ayrılmadığında dikkat çekmek için davranış bozukluklarına yönelir.

–Ebeveynlere karşı güç kazanma isteği: Ebeveynlerin kendi güçlerini çocuk üzerinde hissettirme istekleri zamanla çocuğun da kendi gücünü ifade etme ihtiyacını ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla çocuk istenmeyen davranışlarla gücünü göstermeye çalışabilir.

-İntikam alma isteği: Özellikle dayak yiyen, sevgi verilmeyen çocuk ana-babasından intikam almak ister. Aşırı otoriter ve baskıcı tutum, katı disiplin ana-babaya karşı öfke ve nefret duygularının gelişmesine ve buna paralel olarak başkaldırıcı bir bireyin oluşmasına neden olur.

-Yetersizlik: Çocuğun kendine güvensiz olması davranış bozukluklarına neden olur. Anne-babanın aşırı koruyucu, hoşgörülü tutumu, gerektiğinden fazla özen gösterilmesi fazla kontrol anlamına gelir. Sonuçta çocuk diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal olarak çabuk kırılan bir kişi olur. Bu durum çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermez ve davranış bozukluklarına neden olur.

Ruhsal uyumsuzlukların büyük bir çoğunluğu, çocukluk çağından gelmektedir. Bu nedenle, çocuğun ailesi ve çevresi ile ele alınması gerekmektedir. Gelişiminin doğal seyri içinde aşması gereken sorunları, yardımsız çözmeye çalışan bir çocuk hiç kuşkusuz kendi başına uçmayı öğrenmeye çalışan bir kuş gibi boşa çabalar ve çabuk yorulur. Böylece bir çocuğun, tedirgin ve mutsuz olması yanında ruhsal olgunlaşması da yaşitlarından geri kalır. Ailelerin unutmaması gereken ise, çocuklarında gördükleri ve baş etmekte zorlandıkları istenmeyen davranışlar karşısında sabırla ve soğukkanlılıkla hareket etmeleri ve uzman kişilere danışıp işbirliği halinde sorunların üstesinden gelebilmenin mümkün olduğudur.